

बी. ए. भाग I सेमिस्टर I
Indian Economy Paper I

Prof. Dr. P. Y. Phadnis (M.A. SET, Ph.D.)

प्रश्न १. योग्य पर्याय निवडून वाक्य पूर्ण करा

- 1) -----हे आर्थिक विकासाचे वैशिष्ट्य आहे.
A) तांत्रिक प्रगती B) दीर्घकालीन प्रक्रिया C) राहणीमानाचा दर्जा D) **वरील सर्व**
- 2) -----यांनी दारिद्र्याच्या दुष्टचक्राचे संकल्पना मांडली.
A) **रॅमर नक्स** B) किंडल C) बर्जर रोडान D) मार्शल
- 3) अविकसित देशात श्रमिकांची सीमांत उत्पादकता----- असते.
A) धन B) वजा C) **शून्य** D) वरील पैकी नाही
- 4) आर्थिक विकासाच्या प्रक्रियेत विकसित देशांकडून अविकसित देशांचे----- होते.
A) पोषण B) शिक्षण C) **शोषण** D) संघटन
- 5) भविष्यकालीन गरजांचा विचार -----विकास संकल्पनेत केला जातो.
A) हरित B) स्थूल C) मानव D) **शाश्वत**
- 6) शाश्वत विकासाच्या निर्देशांकात----- चा समावेश होतो.
A) शुद्ध पाणी B) स्वच्छ हवा C) मानव विकास D) **वरील सर्व**
- 7) शाश्वत विकासासाठी----- यांच्या अध्यक्षतेखाली जागतिक समिती नेमण्यात आली.
A) केन्स B) रॅमर C) **ब्रॅडलॅंड** D) विकिपीडिया
- 8) -----हे स्थलांतराचे प्रमुख कारण आहे.
A) विद्युत निर्मिती B) मोठी धरणे C) खाणींची उभारणी D) **वरील सर्व**
- 9) भारतात विशेष आर्थिक क्षेत्राची स्थापना----- मध्ये झाली.
A) **2005** B) 2010 C) 1991 D) 2015
- 10) विकसनशील अर्थव्यवस्थेचे----- हे प्रमुख लक्षण आहे.
A) **भांडवलाची कमतरता** B) अल्प दरडोई उत्पन्न C) औद्योगीकरणाचा अभाव D) **वरील सर्व**
- 11) भारतीय अर्थव्यवस्थेचे स्वरूप----- असे आहे.
A) विकसित B) अविकसित C) **विकसनशील** D) वरील पैकी नाही.
- 12) अविकसित अर्थव्यवस्थेत ----- हा प्रमुख व्यवसाय असतो.
A) खाणकाम B) **शेती** C) वाहतूक D) उद्योग
- 13) सार्वत्रिक दारिद्र्य हे----- देशाचे लक्षण आहे
A) विकसित B) **अविकसित** C) विकसनशील D) वरील पैकी नाही
- 14) -----या देशाची अर्थव्यवस्था विकसित अर्थव्यवस्था समजली जाते.
A) **जपान** B) भारत C) पाकिस्तान D) श्रीलंका
- 15) भारतीय अर्थव्यवस्था -----अर्थव्यवस्था आहे.
A) भांडवलशाही B) हुकूमशाही C) समाजवादी D) **मिश्र**
- 16) -----हे राष्ट्राच्या आर्थिक वृद्धीचे लक्षण आहे.
A) **उत्पादन वाढ** B) शहरीकरण C) रचनात्मक परिवर्तन D) **वरील सर्व**
- 17) -----या देशात आर्थिक वृद्धी दर जास्त होता.

- A) इंग्लंड B) जर्मनी C) अमेरिका D) वरील सर्व
- 18) -----याघटकांचीकमतरताहाआर्थिकवृद्धीलाअडथळाठरतो.
A) भांडवल B) तंत्रज्ञान C) उद्यमशीलता D) वरील सर्व
- 19) नवीकरण क्षम साधन संपत्तीत----- चा समावेश होतो.
A) जमीन B) पाणी C) हवा D) वरील सर्व
- 20) कोळशाला----- असे म्हणतात.
A) काळा हिरा B) सोने C) माती D) पाणी
- 21) विकसित देशात वाढती----- भांडवल निर्मितीचा दर कमी करते.
A) उपभोक्ता B) लोकसंख्या C) श्रमसंख्या D) बेकारी
- 1) -----मानव संसाधनाची प्रमुख वैशिष्ट्य आहेत.
A) कौशल्य B) जबाबदारी C) मानसिक धैर्य D) वरील सर्व
- 2) भारतीय अर्थव्यवस्थेत आजही----- क्षेत्राचे महत्त्व आधीकआहे.
A) वाहतूक क्षेत्र B) कृषी क्षेत्र C) व्यापार क्षेत्र D) सेवा क्षेत्र
- 3) देशाच्या एकूण निर्यातीत शेती व शेतीपूरक क्षेत्राचा हिस्सा आजही -----टक्के आहे.
A) 50% B) 60% C) 70% D) 80%
- 4) भारतीय अर्थव्यवस्थेत कृषीक्षेत्राला दृष्टीने----- सर्वाधिक महत्त्व प्राप्त झाले आहे.
A) अन्नधान्य B) उद्योग C) व्यापार D) सेवा
- 5) 12व्या पंचवार्षिक योजनेचा----- कालावधी आहे.
A) 2010-15 B) 2012-17 C) 2014-19 D) 2015-20
- 6) कृषी क्षेत्रावरील संकट किंवा गंडांतर म्हणजे-----होय.
A) आरिष्ठ B) विकास C) वाढ D) घट
- 7) शेतकऱ्याला स्थिर उत्पन्न मिळवून देण्यासाठी किमतीतील चढउतार कमी करणे----- म्हणजे होय.
A) किंमत धोरण B) किंमत स्थिरीकरण C) भाव स्थिरकसाठा D) कृषी आयात
- 8) शेतीविषयक नवे राष्ट्रीय धोरण साली संमत----- झाले.
A) 2002 B) 2003 C) 2004 D) 2005
- 9) भारतात अन्न सुरक्षा कायदा -----साली संमत झाला.
A) 2013 B) 2015 C) 1018 D) 2019
- 10) अन्न सुरक्षिततेच्या दृष्टीने अन्नधान्य उपलब्धतेच्या----- अवस्था आहेत.
A) एक B) दोन C) तीन D) चार
- 11) देशात सार्वजनिक वितरण व्यवस्था----- साली सुरू झाली.
A) 1951 B) 1956 C) 1961 D) 1966
- 12) सार्वजनिक वितरण व्यवस्थेद्वारे धान्य पुरविण्यासाठी----- हे गट करण्यात आले आहेत.
A) APL/ BPL B) HCL/ APL C) BPL /TCL D) IPL /LPG
- 13) -----यांना भारतीय हरित क्रांतीचे जनक असे म्हणतात.
A) राधाकृष्णन B) मनमोहन सिंग C) नरसिंह राव D) स्वामीनाथन
- 14) राष्ट्रीय शेतकरी आयोगाने शेतकऱ्यांच्या आर्थिक स्थिती सुधारण्यासाठी----- कलमी कृती कार्यक्रम सुचविला.
A) सात B) तीन C) पाच D) दोन
- 15) भारतीय अर्थव्यवस्थेचे स्वरूप----- असे आहे.
B) विकसित B) अविकसित C) विकसनशील D) वरील पैकी नाही.
- 16) अविकसित अर्थव्यवस्थेत ----- हा प्रमुख व्यवसाय असतो.

- B) खाणकाम B) शेती C) वाहतूक D) उद्योग
17) सार्वत्रिक दारिद्र्य हे----- देशाचे लक्षण आहे
B) विकसित B) अविकसित C) विकसनशील D) वरील पैकी नाही
18) भारतीय अर्थव्यवस्था ----- अर्थव्यवस्था आहे.
B) भांडवलशाही B) हुकूमशाही C) समाजवादी D) मिश्र

रिकाम्या जागा भरून खालील वाक्य पूर्ण करा

- 1) स्वातंत्र्यप्राप्तीच्या वेळी भारतीय अर्थव्यवस्थेचीही प्रमुख वैशिष्ट्ये होती.
a) वसाहतवाद b) सरंजामशाही c) मागास अर्थव्यवस्था d) वरीलपैकी सर्व
- 2) भारतीय अर्थव्यवस्थेत दरडोई उत्पन्नाची पातळीहोती.
a) स्थिर b) घटती c) वाढती d) यापैकी नाही
- 3) स्वातंत्र्य वेळी भारतीय अर्थव्यवस्थेतटक्के लोक शेतीवर अवलंबून होते.
a) 50 b) 60 c) 70 d) 80
- 4) स्वातंत्र्य प्राप्तीच्या वेळी 1951 मध्ये भारताची लोकसंख्याकोटी होती.
a) 40 कोटी b) 38 कोटी c) 36 कोटी d) 25 कोटी
- 5) भारतात श्रमिकांची उत्पादकताआहे.
a) कमी b) जास्त c) स्थिर d) वरीलपैकी नाही
6) भारतीय उद्योगांची संरचनाहोती.
a) सम b) विषम c) प्रगत d) त्रिस्तरीय
- 7) स्थूल देशांतर्गत उत्पादनात औद्योगिक क्षेत्राचा हिस्सा सन 2011 12 मध्येहोता.
a) 15 टक्के b) 26 टक्के c) 27 टक्के d) 55 टक्के
- 8) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील संरचनात्मक बदलांमध्येचा समावेश होतो.
a) सार्वजनिक क्षेत्राचा उदय b) औद्योगिक क्षेत्राचा वाढता हिस्सा
c) तंत्रज्ञान प्रगती d) वरीलपैकी सर्व
- 9) शाश्वत विकासाच्या संकल्पनेतनिर्देशकांचा समावेश होतो.
a) शिक्षण b) आरोग्य c) स्वच्छ पिण्याचे पाणी d) वरीलपैकी सर्व
- 10)यांच्या मते विकास म्हणजे निवडीचा विस्तार होय.
a) आर्थर लेविस b) अमर्त्य सेन c) मनमोहन सिंग d) ए आणि बी
- 11) शाश्वत विकास व पर्यावरण समतोल ही संकल्पना सर्वप्रथम समितीने मांडली.
a) ब्रुडलॅंड अहवाल b) रॉबर्ट अहवाल c) सेन अहवाल d) लेविस अहवाल
- 12) भारतात दारिद्र्याची संकल्पना 1876 मध्ये सर्वप्रथमयांनी मांडली.
a) दादाभाई नवरोजी b) स्वामी विवेकानंद c) महात्मा गांधी d) रॉबर्ट ओवेन
- 13) तेंडुलकर समितीच्या मते भारतात सन 2011 12 मध्येकोटी लोक दारिद्र्यरेषे खाली होते.
a) 20 कोटी b) 30 कोटी c) 26 कोटी d) 35 कोटी
- 14) दारिद्र्याच्या निरपेक्ष दारिद्र्य आणि..... या दोन महत्त्वपूर्ण संकल्पना आहेत.
a) शहरी दारिद्र्य b) ग्रामीण दारिद्र्य c) सापेक्ष दारिद्र्य d) वरीलपैकी नाही

- 15) दारिद्र्य रेषेची संकल्पना भारतात सर्वप्रथमयांनी मांडली.
a) नीलकंठ राय b) दांडेकर व रथ c) अमर्त्य सेन d) दादाभाई नवरोजी
- 16) ज्या खर्चाच्या पातळी पोषणासाठी आवश्यक किमान उष्मांक व इतर जीवनावश्यक वस्तू व सेवा उपलब्ध होऊ शकतात ती खर्चाची पातळी म्हणजे..... होय.
a) किंमत रेषा b) उत्पन्न रेषा c) दारिद्र्यरेषा d) वरीलपैकी नाही
- 17)यांच्या मते देश गरीब आहे कारण तो गरीब आहे.
a) डॉक्टर मार्शल b) अमर्त्य सेन c) माल्थस d) प्रा. नर्क्स
- 18) भारतात दारिद्र्याची विविध कारणांपैकीही प्रमुख कारणे आहेत.
a) वाढती लोकसंख्या b) मंद आर्थिक विकास
c) शेतीची कमी उत्पादकता d) वरीलपैकी सर्व
- 19) भारतात दारिद्र्य निर्मूलनासाठीया विविध उपाययोजना सुचविल्या आहेत.
a) औद्योगिक विकास b) कृषी विकास
c) शिक्षण प्रसार d) वरीलपैकी सर्व
- 20) भारतात अन्न सुरक्षा कायदा..... रोजी संमत झाला.
a) 2013 b) 2011 c) 2019 d) 2005
- 21) भारतात इंदिरा गांधी ने दारिद्र्य निर्मूलनासाठी वीस कलमी कार्यक्रमरोजी सुरू केला.
a) 1956 b) 1975 c) 1980 d) 1961
- 22)यांच्यामते अर्थव्यवस्थेत परिणामकारक मागणीचा अभाव हे बेरोजगारीचे प्रमुख कारण आहे.
a) केन्स b) माल्थस c) पिगू d) ओझा
- 23) प्रचलित वेतन दराला काम करण्याची इच्छा व क्षमता असलेल्या व्यक्तीला काम न मिळणे म्हणजेहोय.
a) दारिद्र्य b) विषमता c) बेरोजगारी d) वरीलपैकी सर्व
- 24) भारतात बेरोजगारी निर्माण करणारीही प्रमुख कारणे आहेत.
a) वाढती लोकसंख्या b) शेतीच्या हंगामी स्वरूप
c) ग्रामीण उद्योगांचा न्हास d) वरीलपैकी सर्व
- 25) सुप्त किंवा प्रच्छन्न बेकारीया क्षेत्रात आढळते.
a) उद्योग b) व्यापार c) विपणन d) शेती
- 26) भारतात आर्थिक नियोजनालापासून सुरुवात झाली .
a) 1947 b) 1950 c) 1951 d) 1991
- 27) राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनापासून सुरू झाली.
a) 1980 b) 1880 c) 1972 d) 1991
- 28) शहरी भागात रोजगार उपलब्ध करून देण्यासाठी जवाहर रोजगार योजनामध्ये सुरू करण्यात आली.
a) 1989 b) 1980 c) 1972 d) 1991
- 29) अर्थव्यवस्थेतील एखादे क्षेत्र अतिप्रगत व इतर क्षेत्र मागास राहणे म्हणजेहोय.
a) विभागीय समतोल b) विभागीय असमतोल c) मागासलेपण d) वरीलपैकी नाही

30) भारतात उत्पन्न व संपत्तीची विषमताझाली आहे.

a) सम b) चढती c) विषम d) उतरती

31).....हे विभागीय संतुलनाचे दर्शक आहेत.

a) राज्यांतर्गत उत्पादन b) गुंतवणूक वृद्धीदर c) अर्थ समानता d) वरीलपैकी सर्व

32) विभागीय असमतोल दूर करण्यासाठीहा उपाय केला जातो.

a) संसाधनांचे हस्तांतरण b) क्षेत्रीय विकास

c) मागास भागात गुंतवणूक d) वरीलपैकी सर्व

प्रश्न 2. टिप लिहा

- 1) सर्वसमावेशक वृद्धीचे निर्देशक
- 2) शाश्वत विकास
- 3) बेरोजगारीची कारणे
- 4) नवीन लोकसंख्या धोरण
- 5) सामाजिक विषमतेची संकल्पना.
- 6) बेरोजगारीचे प्रकार
- 7) भारतातील स्त्री पुरुष प्रमाण
- 8) भारतातील दारिद्र्याची कारणे
- 9) संकल्पना **GDP, GNP & NNP**

Q. 3. खालील पैकी कोणत्याही प्रश्नांची विस्तृत उत्तरे लिहा.

- 1) लोकसंख्येचे आकारमान आणि लोकसंख्या वाढीची कारणे स्पष्ट करा.
- 2) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील संरचनात्मक बदल स्पष्ट करा
- 3) दारिद्र्याचा अर्थ स्पष्ट करून कारणे व उपाययोजना स्पष्ट करा.
- 4) भारतीय लोकसंख्येची विविध वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- 5) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील रचनात्मक बदल स्पष्ट करा.
- 6) भारतातील बेरोजगारीची कारणे आणि उपाय योजना स्पष्ट करा.
- 7) भारतातील प्रादेशिक विषमतेचे समस्या आणि उपाययोजना स्पष्ट करा.